

DE SCHOOL OVER DE DREMPEL MET TAAL!

Aan de slag met de referentieniveaus

Laura Punt

Met medewerking van:

Anne-Marieke van Loon

Marjan van der Maas

Kris Verbeeck

Deze publicatie is tot stand gekomen onder verantwoordelijkheid van KPC Groep te 's-Hertogenbosch in het kader van SLOA (Subsidiëring Landelijke Onderwijsondersteunende Activiteiten) gefinancierd door het Ministerie van OCW.

Bestelnummer: 105040

Alle rechten voorbehouden. Niets van deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

© 2008, KPC Groep, 's-Hertogenbosch

INHOUD

Inleiding	2
1 Het rapport 'Over de drempels met taal' in een notendop	3
2 Aan de slag met de referentieniveaus	7
3 Over de drempel van primair onderwijs naar voortgezet onderwijs	13

INLEIDING

In het hoofdrapport van de Commissie Meijerink *Over de drempels met taal en rekenen* (2008) adviseert de Expertgroep Doorlopende Leerlijnen Taal en Rekenen zogenoemde referentieniveaus voor taal en rekenen in te voeren. Referentieniveaus zijn geen nieuwe kerndoelen, eindtermen of eindexameneisen. Het doel van de referentieniveaus is om een beschrijving te geven van wat leerlingen moeten kennen en kunnen op verschillende momenten in hun schoolloopbaan. Als de Minister van Onderwijs dit advies overneemt, worden de referentieniveaus richtinggevend voor het onderwijs in Nederland.

Nederland kent geen traditie van een centraal door de overheid voorgeschreven leerplan. Vanuit de overheid worden wel kerndoelen en eindtermen voor de verschillende onderwijstypen opgesteld.

De in de samenleving bestaande zorg over het behoud en de uitbouw van de kwaliteit van het onderwijs in de basisvaardigheden taal en rekenen, over het niet of onvoldoende aansluiten van onderwijsvormen en over het verlies van eerder verworven kennis, vormden de aanleiding voor het instellen van de Expertgroep Doorlopende Leerlijnen Taal en Rekenen. De Expertgroep kreeg de opdracht referentieniveaus te beschrijven die zich richten op te behalen doelen en daarmee op kwaliteitsverbetering van het onderwijs.

Met het verschijnen van het rapport is voor het eerst een bovensectoraal document verschenen waarin wordt aangegeven **wat** leerlingen op een bepaald moment, bijvoorbeeld aan het einde van de basisschool, moeten kunnen en kennen op het gebied van de basisvaardigheden. Het werken met referentieniveaus moet de drempels tussen de verschillende sectoren verlagen en de overgangen versoepelen. Over het **hoe** en **op welke manier** deze referentieniveaus behaald moeten worden, geeft het rapport weinig aanwijzingen. Dat is aan de scholen. Het rapport vormt zo een uitdaging om doelgericht aan taal- (en reken) onderwijs te werken.

Met behulp van de niveaubeschrijvingen kan de school leerlijnen ontwikkelen en op die manier werken aan het verbeteren van de prestaties van de leerlingen.

In deze brochure zoomen we in op taal. We zetten de belangrijkste zaken uit het rapport *Over de drempels met taal* (2008, Expertgroep Doorlopende Leerlijnen Taal en Rekenen) op een rijtje. Daarnaast presenteren we een stappenplan waarmee u, samen met uw collega's, op een systematische manier de beleidsadviezen kunt vertalen naar de schoolpraktijk. We sluiten af met een aantal opmerkingen over de betekenis van de referentieniveaus voor de versoepeling van de overgang tussen primair en voortgezet onderwijs.

Met deze brochure willen wij u inspireren tot doelgericht werken aan de taalontwikkeling van uw leerlingen met behulp van de referentieniveaus.

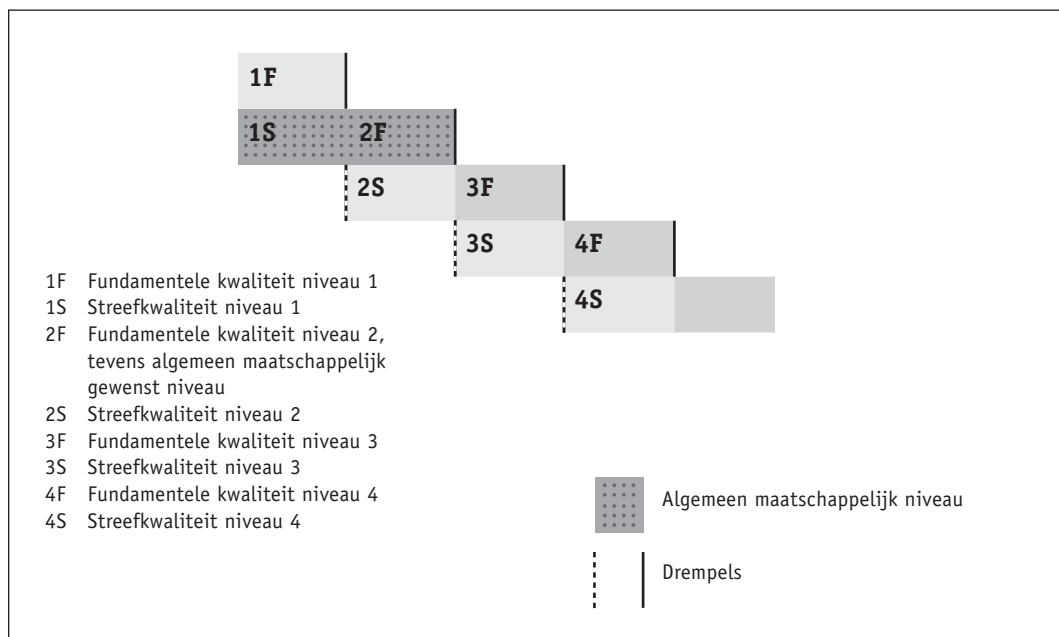
1 HET RAPPORT 'OVER DE DREMPELS MET TAAI' IN EEN NOTENDOP

Het rapport *Over de drempels met taal. De niveaus voor de taalvaardigheid* – een onderdeel van de eindrapportage van de Expertgroep Doorlopende Leerlijnen Taal en Rekenen (2008) – beschrijft de referentieniveaus voor taal. De referentieniveaus beslaan de kennis en vaardigheden op het gebied van taal die nodig zijn om met succes het onderwijs te doorlopen. Het vaststellen van deze referentieniveaus moet leiden tot een samenhangend bovensectoraal curriculum voor taal. Hierdoor verbeteren de taalprestaties van leerlingen en verbetert de aansluiting tussen het primair onderwijs en het voortgezet onderwijs en tussen het voortgezet onderwijs en het beroepsonderwijs of universiteit.

Niveaus en drempels

Het rapport onderscheidt vier niveaus voor taal. Er zijn niveaus voor leerlingen van 12 jaar (eind basisonderwijs), 16 jaar (eind vmbo basisberoepsgerichte en kadergerichte leerweg / mbo niveau 1 en 2), 18 jaar (eind havo en mbo 4) en voor eind vwo. Per referentieniveau wordt beschreven welke kennis en vaardigheden op het gebied van taal noodzakelijk zijn.

De overgangen tussen de verschillende niveaus vormen drempels. Per drempel worden er twee niveaus aangegeven: een fundamenteel niveau en een streefniveau. Het fundamenteel niveau is het minimumniveau van een vaardigheid. Dit is het niveau waarop nu ten minste 75% van de leerlingen van de desbetreffende leeftijd de vaardigheid beheerst. Een aantal van deze 75% presteert dan al op een hoger niveau, dus deze leerlingen kunnen verder komen. Hiervoor geldt het streefniveau. Dit niveau daagt leerlingen uit zich verder te bekwamen in taalvaardigheden.

Domeinen voor taal

Op het gebied van taal onderscheidt het rapport vier domeinen:

- 1 Mondelinge vaardigheid met de subdomeinen gespreksvaardigheid, luister-vaardigheid en spreekvaardigheid.
- 2 Leesvaardigheid met de subdomeinen het lezen van zakelijke teksten en het lezen van fictionele en literaire teksten.
- 3 Schrijfvaardigheid, waarmee het produceren van zowel creatieve als zakelijke teksten wordt bedoeld.
- 4 Taalverzorging en taalbeschouwing. Bij taalverzorging gaat het om zaken die ten dienste staan van verzorgde schriftelijke taalproductie, maar vaak apart aangeleerd moeten worden. Bij taalbeschouwing gaat het om kennis van zinsontleding die ten dienste staat van correcte werkwoordspelling en om termen en concepten die leer-lingen nodig hebben om over mondelinge en schriftelijke fenomenen van gedachten te wisselen.

De niveaubeschrijvingen voor elk domein bestaan uit drie componenten: een algemene omschrijving, taken en kenmerken van de taakuitvoering.

Voorbeeld niveaubeschrijvingen Schrijven

	NIVEAU 1F	NIVEAU 2F
<i>Schrijven</i>	Kan korte, eenvoudige teksten schrijven over alledaagse onderwerpen of over onderwerpen uit de directe leefwereld van de schrijver.	Kan samenhangende teksten schrijven met een eenvoudige, lineaire opbouw over uiteenlopende vertrouwde onderwerpen binnen school, werk en maatschappij.
Taken		
1 <i>Correspondentie</i>	Kan een briefje, kaart of e-mail schrijven om informatie te vragen, iemand te bedanken, te feliciteren, uit te nodigen e.d.	Kan e-mails of informele brieven schrijven en daarbij meningen en gevoelens uitdrukken. Kan met behulp van standaardformuleringen eenvoudige zakelijke brieven produceren en schriftelijke verzoeken opstellen.
2 <i>Formulieren invullen, berichten, advertenties en aantekeningen</i>	Kan een kort bericht, een boodschap met eenvoudige informatie schrijven. Kan eenvoudige standaardformulieren invullen. Kan aantekeningen maken en overzichtelijk weergeven.	Kan notities, berichten en instructies schrijven waarin eenvoudige informatie van onmiddellijke relevantie voor vrienden, docenten en anderen wordt overgebracht. Kan een advertentie opstellen om bijvoorbeeld spullen te verkopen. Kan aantekeningen maken tijdens een uitleg of les.
3 <i>Verslagen, werkstukken, samenvattingen, artikelen (niveau 3, 4)</i>	Kan een verslag en/of een werkstuk schrijven en daarbij stukjes informatie uit verscheidene bronnen samenvatten.	Kan verslagen en werkstukken schrijven met behulp van een stramien en daarbij informatie uit verscheidene bronnen vergelijken, samenvoegen en samenvatten. Kan onderhoudende teksten schrijven en overtuigen met argumenten. Kan een collage, een krant of muurkrant maken.

	NIVEAU 1F	NIVEAU 2F
4 <i>Vrij schrijven</i>	Kan eigen ideeën, ervaringen, gebeurtenissen en fantasieën opschrijven in een verhaal, in een informatieve tekst of in een gedicht.	
Kenmerken van de taakuitvoering		
<i>Samenhang</i>	De informatie is zodanig geordend, dat de lezer de gedachtegang gemakkelijk kan volgen en het schrijfdoel bereikt wordt. De meest bekende voegwoorden (en, maar, want, omdat) zijn correct gebruikt. Met andere voegwoorden komen nog fouten voor. Samenhang in de tekst en binnen samengestelde zinnen is niet altijd duidelijk.	Gebruikt veel voorkomende verbindingswoorden (als, hoewel) correct. De tekst bevat een volgorde: inleiding, kern en slot. Kan alinea's maken en inhoudelijke verbanden expliciet aangeven. Maakt soms nog onduidelijke verwijzingen en fouten in de structuur van de tekst.
<i>Afstemming op doel</i>		Kan in teksten met een eenvoudige lineaire structuur trouw blijven aan het doel van het schrijfproduct.
<i>Afstemming op publiek</i>	Gebruikt basisconventies bij een formele brief: Geachte / Beste en Hoogachtend / Met vriendelijke groet. Hanteert verschil informeel/ formeel.	Past het woordgebruik en toon aan het publiek aan.
<i>Woordgebruik en woordenschat</i>	Gebruikt voornamelijk frequent voorkomende woorden.	Fouten met voorzetsels en isiomatische uitdrukkingen komen nog voor. Varieert het woordgebruik.
<i>Spelling, interpunctie en grammatica</i>	Zie niveaubeschrijving Taalbeschouwing/ Taalverzorging.	Zie niveaubeschrijving Taalbeschouwing/ Taalverzorging.
<i>Leesbaarheid</i>	Hanteert titel. Voorziet een brief op de gebruikelijke plaats van datering, adressering, aanhef en ondertekening. Besteedt aandacht aan de opmaak van de tekst (handschrift, bladspiegel, eventueel beeldende elementen en kleur).	Gebruikt titel en tekstkopjes. Heeft bij langere teksten (meer dan twee A4) ondersteuning nodige bij het aanbrengen van de lay-out.

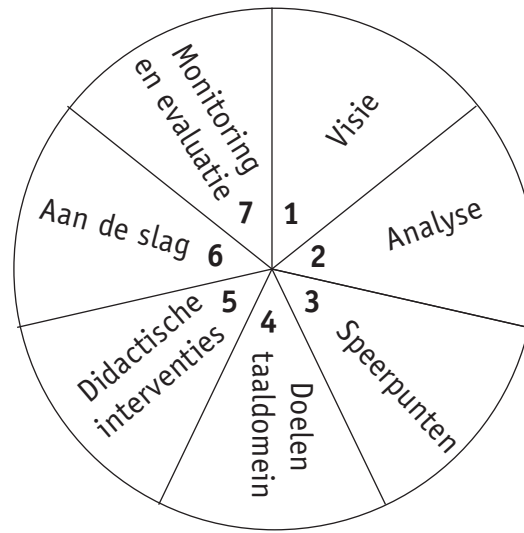
Voortbouwen en onderhouden

De niveaubeschrijvingen zijn funderend en cumulatief van aard. Funderend omdat de niveaus op elkaar voortbouwen en er dus geen niveau kan worden overgeslagen. Cumulatief, omdat een volgend niveau het vorige insluit. Dat betekent dat een leerling op een hoger niveau alle deelvaardigheden op een lager niveau beheerst. Het is dus van belang dat eerder verworven kennis en vaardigheden onderhouden worden.

2 AAN DE SLAG MET DE REFERENTIELEVELS

Door de beschrijving van de referentieniveaus weten scholen voor primair en voortgezet onderwijs wat hun leerlingen op het gebied van de basisvaardigheden bij de drempels tussen basisschool en middelbare school en tussen onderbouw en bovenbouw in het voortgezet onderwijs moet kunnen en kennen. Hoe de scholen hun leerlingen ook daadwerkelijk op dat niveau krijgen, is aan de scholen zelf. In dit hoofdstuk beschrijven we hoe u stapsgewijs aan de slag kunt om doelgericht aan de taalvaardigheid van uw leerlingen te werken.

- 1 Visie
- 2 Analyse
- 3 Speerpunten
- 4 Doelen taaldomein
- 5 Didactische interventies
- 6 Aan de slag
- 7 Monitoring en evaluatie

Stap 1 – Visie

In de visie van uw school staat omschreven hoe er gedacht wordt over leren, hoe en waartoe de school leerlingen wil opleiden en waarom nu juist op die manier. Vanuit deze visie richt de school het onderwijs – en dus ook het taalonderwijs – in.

Een voorbeeld uit het primair onderwijs

De leeromgeving is uitdagend en boeiend zodat kinderen zin krijgen om te leren. Er vindt actief leren plaats waarbij kinderen zelf leerervaringen opdoen. De methode is daarbij één van de vele leerbronnen naast de computer, spelletjes, excursies en cetera. De leerlingen werken onder andere in hoeken en op diverse andere werkplekken binnen de school.

Er is veel materiaal aanwezig waar kinderen zelfstandig en zelfontdekkend mee kunnen werken. Door ook het buitenschools leren te betrekken en te integreren bij het leerproces van de kinderen wordt leren meer betekenisvol.

Er wordt getracht leerstof te differentiëren volgens behoeften van kinderen. Om dit alles zo goed mogelijk vorm te geven zullen leerkrachten hun manier van werken op elkaar afstemmen zodat er een herkenbare doorgaande lijn is door de hele school heen.

De praktijkvertaling van de visie van de school heeft onder andere de volgende consequenties voor het taalonderwijs:

- er is een uitdagende en boeiende taal/leeromgeving waarin kinderen op een actieve manier kunnen leren; zo is er bijvoorbeeld een schrijfhoek, een leeshoek, een lettermuur en een verteltafel in de onderbouwgroepen;

- taal wordt geleerd via diverse leerbronnen: computer, methode, diverse materialen; er is expliciet aandacht voor buitenschools leren;
- leerkrachten hebben zicht op taaldoelen in een doorgaande lijn taal;
- taal wordt geleerd in een betekenisvolle context die waar mogelijk is gekoppeld aan de wereldoriënterende vakgebieden;
- taal instructie vindt plaats in kleine groepjes.

Stap 2 – Analyse

In het basisonderwijs kunt u uitstekend gebruik maken van uw leerlingvolgsysteem. Op basis van de resultaten van de Cito-toetsen kunt u bekijken of er domeinen zijn voor taal waarop uw leerlingen minder goed scoren dan u zou verwachten. Ook is het zinvol om u af te vragen of de school de toetsgegevens ook gebruikt om het onderwijsaanbod bij te stellen en doelen op het gebied van taal te formuleren. Daarnaast is het goed te inventariseren hoeveel onderwijstijd er aan taal besteed wordt, welke methodes en andere bronnen gebruikt worden en op welke manier.

Tot een goede analyse behoort ook het beschrijven van de didactiek van de leerkrachten. Op welke manier wordt instructie gegeven, wordt er gedifferentieerd, hoe wordt er feedback gegeven?

In het voortgezet onderwijs is het van groot belang de beginsituatie van uw leerlingen in kaart te brengen. Welke gegevens over mogelijke taalachterstanden heeft u ontvangen van de basisschool? Wat laten resultaten van eventuele toetsing aan het begin van het schooljaar zien? Hoe zijn de resultaten aan het einde van het eerste en het tweede leerjaar? Daarnaast kunnen gerichte gesprekken met docenten en leerlingen of het afnemen van enquêtes over taal en taalbeleid u inzicht geven in mogelijke taalachterstanden of verbeterpunten van het taalonderwijs. Niet alleen de taaldocenten, maar ook de niet-taaldocenten hebben een beeld van de taalvaardigheid van hun leerlingen.

Stap 3 – Speerpunten

De uitkomsten van de analyse legt u vervolgens naast de geformuleerde niveau-beschrijvingen uit het rapport *Over de drempels met taal*. Als uit uw analyse is gebleken dat het verbeterpunt het begrijpend lezen is, raadpleegt u in het rapport het domein lezen. In het lerarenteam of met de betrokken docenten – zoals een kernteam of afdelingsteam – bespreekt u welke doelen daar vermeld staan.

Voor het basisonderwijs gaat het om de doelen onder niveau 1F, voor de onderbouw van het voortgezet onderwijs om de doelen voor sommige leerlingen bij 1F, bij andere om 2F. Met behulp van de resultaten van de analyse formuleert u speerpunten en maakt u een actieplan om aan deze speerpunten te werken.

Voorbeeld niveaubeschrijvingen Lezen zakelijke teksten

	NIVEAU 1F	NIVEAU 2F
<i>Algemene omschrijving</i>	Kan eenvoudige teksten lezen over alledaagse onderwerpen en onderwerpen die aansluiten bij de leefwereld van de lezer.	Kan teksten lezen over alledaagse onderwerpen, onderwerpen die aansluiten bij de leefwereld van de lezer en over onderwerpen die verder van de lezer afstaan.
Teksten		
<i>Tekstkenmerken</i>	De teksten zijn eenvoudig van structuur; de informatie is herkenbaar geordend. De teksten hebben een lage informatiedichtheid; belangrijke informatie is gemarkeerd of wordt herhaald. Er wordt niet te veel (nieuwe) informatie gelijktijdig geïntroduceerd. De teksten bestaan voornamelijk uit frequent gebruikte (of voor leerlingen alledaagse) woorden.	De teksten hebben een heldere structuur. Verbanden in de tekst worden duidelijk aangegeven. De teksten hebben overwegend een lage informatiedichtheid.
<i>Tekstsoorten</i>	Eenvoudige <i>informatieve</i> teksten (waaronder zaakvakteksten, naslagwerken, internetteksten en schematische overzichten). Eenvoudige <i>instructieve</i> en <i>betogende teksten</i> uit boeken (waaronder de taal- en zaakvakmethodes), maar ook advertenties, reclames, huis- aan huisbladen of het algemene nieuws in de krant. <i>Verhalende teksten</i> (zie fictie).	<i>Informatieve teksten</i> , waaronder schoolboek- en studieteksten (voor taal en zaakvakken), standaardformulieren, tijdschriften, teksten van internet, notities en schematische informatie (waarin verschillende dimensies gecombineerd worden). <i>Instructieve en betogende teksten</i> , vaak redundante teksten, waaronder reclameteksten, advertenties, folders, recepten, het alledaagse nieuws in de krant, maar ook brochures van formele instanties of lichte opiniërende artikelen uit tijdschriften. <i>Verhalende teksten</i> (zie fictie).
Kenmerken van de taakuitvoering		
<i>Techniek en woordenschat</i>	Kan teksten zodanig vloeiend lezen dat woordherkenning tekstbegrip niet in de weg staat. Kent de meest alledaagse (frequente) woorden of kan de betekenis van een enkel onbekend woord uit de context afleiden.	Op dit niveau is de woordenschat geen onderscheidend kenmerk van leerlingen meer. De woordenschat van de leerling is voldoende om teksten te lezen, en wanneer nodig kan de betekenis van onbekende woorden uit de vorm, de samenstelling of de context afgeleid worden.
<i>Begrijpen</i>	Herkent specifieke informatie, wanneer naar één expliciet genoemde informatie-eenheid gevraagd wordt (letterlijk begrip).	Kan de hoofdgedachte van de tekst weergeven. Maakt onderscheid tussen hoofd- en bijzaken. Legt relaties tussen tekstdelen (inleiding, kern, slot) en teksten. Ordent informatie (bijvoorbeeld op basis van signaalwoorden) voor een beter begrip. Herkent beeldspraak (letterlijk en figuurlijk taalgebruik).

→

	NIVEAU 1F	NIVEAU 2F
<i>Interpreteren</i>	Kan informatie en meningen interpreteren voor zover deze dicht bij de leerling staan. Legt relaties tussen tekstuele informatie en meer algemene kennis.	Legt relaties tussen tekstuele informatie en meer algemene kennis. Kan de bedoeling van tekstgedeeltes en/of specifieke formuleringen duiden. Kan de bedoeling van de schrijver verwoorden.
<i>Evalueren/ reflecteren</i>	Kan een oordeel over een tekst(deel) verwoorden.	Kan relaties tussen en binnen teksten evalueren en beoordelen.
<i>Samenvatten</i>		Kan een eenvoudige tekst beknopt samenvatten.
<i>Opzoeken</i>	Kan informatie opzoeken in duidelijk geordende naslagwerken, zoals woordenboeken, telefoongids e.d. Kan schematische informatie lezen en relaties met de tekst expliciteren.	Kan systematisch informatie zoeken (op bijvoorbeeld het internet of de schoolbibliotheek), bijvoorbeeld op basis van trefwoorden.

Stap 4 – Doelen taaldomein

In de handleidingen voor leerkrachten en docenten vindt u de doelen die een methode nastreeft. De methodes in het voortgezet onderwijs geven daarnaast vaak in het leerlingenboek een leerstofoverzicht waaruit ook doelen af te leiden zijn. Enkele methodes starten per onderdeel in de methode met geformuleerde doelen in leerlingentaal.

U bekijkt uw taalmethode en eventuele andere bronnen. Vervolgens inventariseert u de doelen van het gekozen domein waaraan met die leermiddelen gewerkt wordt.

U stelt vast in hoeverre de leermiddelen toe werken naar het referentieniveau 1F of 2F, afhankelijk van de doelgroep.

Indien nodig verzamelt u aanvullende leermiddelen om de doelen te behalen.

Een voorbeeld uit het voortgezet onderwijs

<p>Een school in het zuiden van het land werkt met de methode 'Taaldomein'. De methode wordt als leidraad gebruikt tijdens de lessen, maar af en toe werken de docenten ook met zelf ontworpen leermiddelen en één keer per jaar kent de school een projectweek. Tijdens deze projectweek houden de leerlingen een aantal discussies.</p> <p>In de onderstaande tabel worden de referentieniveaus zoals beschreven voor het domein mondelinge vaardigheid met subdomein gespreksvaardigheid vergeleken met de doelen zoals die voor de leerlingen worden omschreven in de methode 'Taaldomein' voor 2 VMBO, halfjaar deel 1.</p>	
<p><i>Referentieniveau 2F - Mondelinge vaardigheid, gespreksvaardigheid, luisteren en spreekvaardigheid</i></p>	<p><i>Doelen uit de methode en andere leerbronnen, onderdeel 'Spreken, kijken en luisteren'. Je leert:</i></p>
<p>Kan gesprekken voeren over alledaagse en niet-alledaagse onderwerpen uit dagelijks leven, werk en opleiding. Kan uiting geven aan persoonlijke meningen, kan informatie uitwisselen over vertrouwde onderwerpen en gevoelens onder woorden brengen.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Regels voor spreken en luisteren • Regels voor telefoneren • Waar je op moet letten bij een uitleg • Regels voor het voeren van een discussie over het klimaat op school <p style="text-align: right;">→</p>

Kan luisteren naar teksten over alledaagse onderwerpen, onderwerpen die aansluiten bij de leefwereld van de leerling of die verder van de leerling af staan.	<ul style="list-style-type: none"> • Waar je op moet letten bij een uitleg • Regels voor spreken en luisteren
Kan redelijk vloeiend en helder ervaringen, gebeurtenissen, meningen, verwachtingen, gevoelens onder woorden brengen uit het alledaagse leven of interessegebied.	<ul style="list-style-type: none"> • Regels voor spreken en luisteren • Het verschil tussen meningen en feiten
<p>Uit de vergelijking tussen doelen uit de methode en de referentieniveaus uit het rapport blijkt dat er in dit deel van de methode weinig aandacht besteed wordt aan doelen bij mondelinge vaardigheid. In de projectweek krijgen de leerlingen de kans te werken aan hun gespreks- en spreekvaardigheid. Dit wordt betrokken bij de analyse. Het docententeam kan aan de hand van deze inventarisatie vaststellen of er voldoende aan de doelen voor mondelinge taalvaardigheid wordt gewerkt of dat wellicht andere opdrachten en leermiddelen gewenst zijn in het tweede leerjaar.</p>	

Stap 5 – Didactische interventies

U bespreekt, ook met de niet-taalcollega's, welke didactische interventies nodig zijn om de doelen te behalen.

De referentieniveaus geven aan wat leerlingen bij de overgang van het po naar het vo, en van de eerste fase van het vo naar de tweede fase of naar het mbo aan kennis en vaardigheden moeten bezitten om soepel deze drempels over te gaan. Het rapport geeft niet aan hoe leerkrachten en docenten moeten werken aan het behalen van de taalvaardigheid-niveaus.

We weten dat de didactiek van de leerkrachten erg belangrijk is voor het behalen van de gestelde doelen. Zo is het in het primair onderwijs van groot belang dat er gerichte instructie plaatsvindt, dat de leerkracht differentieert, dat er strategieën aangeleerd worden bij lees- en schrijfonderwijs en bij het verwerven van woordenschat en dat de leerlingen heldere feedback krijgen tijdens het leerproces.

Ook in het voortgezet onderwijs is het van essentieel belang dat de docent feedback geeft en aandacht besteedt aan strategieën. Bovendien zou het goed zijn wanneer alle docenten nieuwe leerstof aanbieden in een voor de leerlingen herkenbare context, dat er ruimte is voor talige interactie en dat alle docenten waar nodig taalsteun bieden.

Stap 6 – Aan de slag

Vanuit uw visie en de visie op het leren van taal werkt u aan de speerpunten die u samen met het team hebt vastgesteld. Daarbij werkt u aan de doelen die op basis van het beschreven referentieniveau van toepassing zijn op uw leerlingen.

U gebruikt hiervoor geselecteerde onderdelen uit uw methode en andere leermiddelen.

U bespreekt in het team of in de sectie de gewenste didactische interventies.

Een voorbeeld voor het primair onderwijs

Maak een opzoekhoek met veel diverse tekstsoorten en boeken waarin kinderen op zoek kunnen gaan naar antwoorden op hun eigen vragen en geef kinderen feedback op hun aanpak. Geef instructie over leesstrategieën in kleine groepjes en laat kinderen dit toepassen op teksten die hen interesseren. Laat kinderen wat ze te weten zijn gekomen verwerken op een creatieve manier, bijvoorbeeld door een tentoonstelling in te richten, een PowerPointpresentatie te verzorgen of een muurkrant samen te stellen. Zorg voor een eenduidige aanpak van het leesonderwijs door de hele school.

Stap 7 – Monitoring en evaluatie

De cyclus eindigt en begint met monitoring en evaluatie. U bepaalt of de prestaties van uw leerlingen verbeterd zijn. Wordt het referentieniveau dat u bij uw leerlingen mag verwachten behaald? U bespreekt met uw collega's welke interventies succesvol waren. Heeft het doelgericht werken tot verbetering geleid? Wat was het resultaat van de aangepaste didactiek of de extra leermiddelen? Zo maakt u een tweede analyse van wat goed gaat en wat eventueel verbeterd kan worden. U formuleert opnieuw speerpunten en start de cyclus voor de tweede keer.

3 OVER DE DREMPEL VAN PRIMAIR ONDERWIJS NAAR VOORTGEZET ONDERWIJS

Met het stappenplan in deze brochure kunt u op uw eigen school aan de slag met de referentieniveaus voor taal. De niveaubeschrijvingen zijn daarnaast ook uitdrukkelijk bedoeld om de overgangen tussen de verschillende scholen soepeler te laten verlopen. Het rapport van de Commissie Meijerink is een bovensectoraal document, waarin is aangegeven wat leerlingen bij de verschillende overgangen aan kennis en vaardigheden beheersen. Leerkrachten aan basisscholen behalen met de meeste van hun leerlingen het niveau 1F of 1S. Maar aan het eind van de basisschool heeft 25% van de leerlingen het niveau 1F nog niet gehaald. Referentieniveaus maken het voor docenten in het voortgezet onderwijs duidelijk of zij met hun leerlingen kunnen werken aan het 2F- of 2S-niveau en met welke leerlingen zij achterstanden moeten wegwerken.

Referentieniveaus als hulpmiddel

De niveaubeschrijvingen zijn daardoor een uitstekend hulpmiddel om op regionaal niveau de overgang tussen het primair en het voortgezet onderwijs op het gebied van taal te bespreken. Ook kunnen de gegevens over de referentieniveaus worden opgenomen in onderwijskundige rapporten die bij de overdracht gebruikt worden. Omdat de niveaubeschrijvingen verdeeld zijn over vier taaldomeinen met elk een algemene beschrijving, maar ook met taken en kenmerken van de taakuitvoering, kan gedetailleerd over het niveau van mondelinge taalvaardigheid, lezen, schrijven en taalverzorging overdracht plaatsvinden.

Andere stappen om de drempel te versoepelen

De referentieniveaus zelf verhogen het taalniveau van de leerlingen niet. De taalresultaten verbeteren door de manier waarop u en uw collega's met de referentieniveaus aan de slag gaan. Dit geldt deels ook voor de overgang tussen het primair en het voortgezet onderwijs. Naast de overdracht over het behaalde niveau, uitgesplitst naar vier taaldomeinen, zijn er andere zaken die de drempel tussen het primair en het voortgezet onderwijs zullen versoepelen.

Zo kunt u stappen ondernemen om bezoeken over en weer te organiseren op basisscholen en scholen voor voortgezet onderwijs waarbij leraren taallessen en lessen Nederlands elkaar observeren. Dit geeft u meer inzicht in de beoogde doelen, de gehanteerde didactiek, de leeromgeving, de gebruikte methodes en andere leerbronnen. Een volgende stap zou kunnen zijn om met een aantal scholen een protocol te ontwikkelen dat gericht is op taalonderwijs en dat te gebruiken is bij de overdracht. De overeenkomsten, verschillen en mogelijke acties om de afstemming te verbeteren kunnen geanalyseerd worden. Ook is de evaluatie van de overdracht van groot belang. Terugkoppeling van resultaten en evaluatiegesprekken tussen het primair en het voortgezet onderwijs en de uitkomsten daarvan terugvertalen naar uw onderwijs dragen bij aan een soepeler overgang in de toekomst.

Meer informatie

Deze handreiking is een aanzet om aan de slag te gaan met referentieniveaus van taal, zowel binnen de eigen school als samen met andere scholen. KPC Groep helpt scholen graag om de kennis en de professionaliteit van leerkrachten, docenten en schoolleiders te vergroten.

www.kpcgroep.nl

www.taalenrekenen.nl